

POSELSTVÍ PAPEŽE
JANA PAVLA II.
o putování na místa
spjatá s dějinami spásy

Těm, kdo se chystají oslavit ve víře Velké jubileum

1. Po letech příprav jsme dospěli k prahu Velkého jubilea. Za účelem přípravy této události spásy bylo v celé církvi v těchto letech mnoho vykonáno. Nyní však nadešel čas posledních příprav, jako před odjezdem na cestu. Velké jubileum ve skutečnosti nespočívá ve splnění řady povinností, ale v prožitku velké vnitřní zkušenosti. Vnější iniciativy mají smysl jen do té míry, do jaké jsou výrazem hlubšího úsilí, jež zasahuje lidská srdce. Právě tento vnitřní rozměr jsem chtěl připomenout všem, jak v apoštolském listě Tertio millennio adveniente, tak v papežské bule Incarnationis mysterium. Oběma se dostalo srdečného a širokého přijetí. Biskupové z nich čerpali významné podněty, navržená témata pro jednotlivé roky příprav byla v hojné míře rozjímána. Za to vše chci vyjádřit vděčnost Pánu a ze srdce poděkovat jak pastýřům, tak celému Božímu lidu.

Bezprostřední blízkost Jubilea mne vede k návrhu souvisejícímu s mým přáním podniknout, bude-li to Boží vůle, zvláštní jubilejní pouť na některá místa, jež jsou mimořádným způsobem spojena s vtělením Božího Slova, s událostí, od níž se Svatý rok 2000 přímo odvozuje.

Mé rozjímání tedy vede k Božím „místům“, k těm, která si Bůh vyvolil za svůj „příbytek“ mezi námi (Jan 1,14; srov. Ex 40,34–35; 1 Kr 8,10–13), aby tak člověku umožnil bezprostřední setkání. V určitém smyslu tak uzavírám úvahu uvedenou v Tertio millennio adveniente, podle níž je hlavní perspektivou na pozadí dějin spásy „čas“, který má zásadní význam. Pro konkrétní uskutečnění tajemství vtělení totiž „prostorová“ dimenze není méně významná než „časová“.

2. Na první pohled nás může zarazit, že v souvislosti s Bohem hovoříme o určitém „prostoru“. Není snad prostor, stejně jako čas, zcela podřízen Boží moci? Vždyť z Božích rukou vyšlo vše a není místa, kde by se s ním člověk nemohl setkat: „Hospodinu náleží země i to, co je na ní, svět i ti, kdo jej obývají. Neboť on jej založil nad moři, upevnil ho nad proudy vod.“ (Ž 24,1–2) Bůh je stejnou měrou přítomen v každém koutu země, takže celý svět lze nazvat „chrámem“ jeho přítomnosti.

To však neznamená, že jako čas, jehož mezníky tvoří kairoi –
– zvláštní okamžiky milosti, nemůže nést stopy mimořádných spásných Božích činů i prostor. Tuto intuici ostatně nalézáme ve všech náboženstvích, která mají nejen chrámy, ale také posvátná místa, na nichž lze setkání s božským zakoušet

intenzivněji, než se tomu běžně děje v našem ohromném vesmíru.

3. V souvislosti s touto všeobecnou náboženskou tendencí přináší Bible své typické poselství, kdy umísťuje téma „posvátného prostoru“ do horizontu dějin spásy. Na jedné straně varuje před takovým skrytým nebezpečím plynoucím z vymezení prostoru, které by vedlo ke zbožšťování přírody – připomeňme si v této souvislosti silnou polemiku s proroky, kteří jménem věrnosti Hospodinovi, Bohu exodu, bojovali proti modloslužbě – na druhé straně však nevyklučuje kultovní užívání určitého prostoru do té míry, do jaké to vyjadřuje specifičnost Božího zásahu v dějinách Izraele. Posvátný prostor se tak postupně „soustřeďuje“ do jeruzalémského chrámu, kde si Bůh Izraele přeje být uctíván a kde se s ním lidé v určitém smyslu mohou setkat. K chrámu se upírá zrak izraelského poutníka a velká je jeho radost, když dospěje k místu, na němž si Bůh vystavěl příbytek: „Zaradoval jsem se, když mi řekli: Do domu Hospodinova půjdeme! Už stojí naše nohy v tvých branách, Jeruzaléme!“ (Ž 122,1–2)

V Novém zákoně má tato „koncentrace“ posvátného prostoru svůj vrchol v Kristu, který se nyní osobně stává novým „chrámem“ (srov. Jan 2,21), v němž přebývá „plnost božství“ (Kol 2,9). Jeho příchodem nutně směřuje uctívání Boha k radikálnímu překonání hmotných chrámů, aby se stalo uctíváním „v duchu a v pravdě“ (Jan 4,24). V Kristu je pak v Novém zákoně za „Boží chrám“ považována také církev (srov. 1 Kor 3,17), ba i každý Kristův učedník, v němž přebývá Duch svatý (srov. 1 Kor 6,19; Řím 8,11). To vše zjevně nevyklučuje, jak dokazují dějiny církve, aby křesťané měli místa určená k uctívání Boha. Nesmíme však zapomínat, že charakter těchto míst je zcela podřízen bohoslužebnému a bratrskému životu společenství, v plném vědomí, že Boží přítomnost nemůže být již ze své podstaty omezena na žádné místo. Boží přítomnost totiž naplňuje všechna místa a plností jejího vyjádření a vyzarování je Kristus.

Tajemství vtělení tedy nově moduluje obecnou zkušenost „posvátného prostoru“. Na jedné straně dodává zkušenosti nové rozměry a na straně druhé novým způsobem zdůrazňuje její význam. Zmínka o prostoru je totiž obsažena i v tom, že se samo Slovo „stalo tělem“ (srov. Jan 1,14). V Ježíši Nazaretském na sebe Bůh vzal rysy charakteristické pro lidskou přirozenost, včetně nutné příslušnosti člověka k určitému národu a k určité zemi. „Hic de Virgine Maria Iesus Christus natus est.“ – „Zde se z Panny Marie narodil Ježíš Kristus.“ Tento nápis nacházející se v Betlémě právě na místě, kde se podle tradice Ježíš Kristus narodil, má mimořádný význam. Konkrétní určení země a zeměpisných souřadnic se spojuje s pravdou o lidském těle přijatém Slovem.

4. Pociťuji proto, s pohledem na dvoutisící výročí vtělení, silnou touhu jít se osobně pomodlit na hlavní místa, která ve Starém a Novém zákoně zakusila Boží působení, až k dosažení svého vrcholu v tajemství Kristova vtělení a

Velikonoc. Tato místa se mi nesmazatelně vryla do paměti, již tehdy, když jsem měl v roce 1965 příležitost navštívit Svatou zemi. Byla to nezapomenutelná zkušenost. Dodnes se rád vracím ke stránkám plným emocí, které jsem tehdy napsal: „Přicházím na místa, která jsi jednou provždy naplnil Sebou. Toto místo! Kolikrát, kolikrát ses změnilo, než ses z Jeho stalo mým místem! Když tě poprvé naplnil, nebylo jsi ještě žádným vnějším místem, bylo jsi jen lůnem jeho Matky. Když jen pomyslím na to, že kameny, po nichž v Nazaretu chodím, jsou tytéž, jichž se dotýkala její noha, kdy ještě byla Ona Tvým jediným místem na světě! Setkat se s Tebou prostřednictvím kamene, jehož se dotkla noha tvé Matky! Místo, místo ve Svaté zemi – jak velký prostor ve mně zaplňuješ! Proto na tebe nemohu šlapat, musím pokleknout. A tak dnes potvrdím, že ses stalo místem setkání. Poklekám – a kladu na tebe svou pečeť. Zůstaneš tu s mou pečeti – zůstaneš, zůstaneš – a já tě ponesu a ve svém nitru tě proměním v místo nového svědectví. Odjízdim jako svědek, který bude po staletí podávat své svědectví.“ (K. Wojtyła, *Opere letterarie. Poesie e drammi*, Libreria Editrice Vaticana 1993, str. 124)

Když jsem před více než třiceti lety psal tato slova, nenapadlo by mne, že svědectví, k němuž jsem se zavazoval, budu dnes podávat jako Petrův nástupce, ve službě celé církvi. Toto svědectví mě začleňuje do velkého řetězce lidí, kteří se po dva tisíce let vydávají hledat Boží „stopy“ do země, jež je právem nazývána „svatá“, jako by je chtěli následovat na kamenech, horách a vodách, které byly jevištěm pozemského života Božího Syna. Odedávna je znám cestovní deník

poutnice Egerie. Kolik poutníků a světců se jím po staletí řídilo! Historické okolnosti sice narušovaly charakter poutě do Svaté země – svou podstatou mírumilovný – a dodávaly mu výrazu, jež byl přes původní úmysly těžko slučitelný s podobou Ukřižovaného; duše uvědomělejších

křesťanů však usilovaly jen o to, aby se v této zemi setkaly s živou Kristovou památkou. Vůlí Prozřetelnosti bylo, aby zde, vedle bratří z východních církví, zastupovali západní křesťanství především synové Františka z Assisi, světce chudoby, mírnosti a pokoje, aby tak ryze evangelním způsobem vyjadřovali oprávněnou křesťanskou touhu pečovat o místa, kde se nacházejí naše duchovní kořeny.

5. Dá-li Bůh, chci u příležitosti Velkého jubilea 2000 jít právě v tomto duchu po stopách dějin spásy, v zemi, z níž spása vzešla.

Výchozím bodem bude několik míst typických pro Starý zákon.

Rád bych tím vyjádřil, že si církev uvědomuje své nerozlučné pouto s lidem starozákonní smlouvy. Abrahám je i pro nás „otcem ve víře“ v pravém smyslu slova (srov. Řím 4; Gal 3,6–9; Žid 11,8–19). V Janově evangeliu stojí, že o něm Kristus jednoho dne prohlásil: „Váš otec Abrahám zajásal, že uvidí můj den; uviděl ho a zaradoval se.“ (8,56)

Právě k Abrahamovi se váže první etapa cesty, na kterou se toužím vydat. Rád

bych totiž jel, bude-li to Boží vůle, do Kaldejského Uru, dnešního Tal al Muqayyar v jižním Iráku, do města, v němž, jak vypráví Bible, uslyšel Abrahám Hospodinův hlas, který jej vytrhl z jeho země, jeho národa a v určitém smyslu z něho samotného, aby jej učinil nástrojem plánu spásy. Tento plán zahrnoval budoucí lid smlouvy i všechny národy světa: „Hospodin řekl Abrámovi: Vyjdi ze své země, ze svého příbuzenstva a ze svého otcovského domu do země, kterou ti ukážu. Udělám z tebe veliký národ a požehnám ti, oslavím tvé jméno a budeš pramenem požehnání... V tobě budou požehnána všechna pokolení země“ (Gn 12,1–3). Těmito slovy začíná velké putování Božího lidu. K Abrahámovi nevzhlízejí jen jeho pokrevní potomci, ale i ti – a je jich bezpočet – kdo se cítí být jeho „duchovními“ potomky, neboť sdílejí jeho víru a bezvýhradné přijetí spásné iniciativy Všemohoucího.

6. Dějiny Abraháмова národa se rozvíjely stovky let a dotkly se mnohých míst na Blízkém Východě. Zásadní význam mají události spjaté s exodem, kdy se izraelský národ po tvrdé zkušenosti otroctví vydává pod Mojžíšovým vedením do Země svobody. Tuto cestu vytyčují tři momenty spjaté s tajuplnými hornatými místy. Především je to hora Choréb – biblický název hory Sinaj, kde se Mojžíšovi ještě před exodem dostalo zjevení Božího jména, znamení jeho tajemství a mocné spásné přítomnosti: „Já jsem, který jsem“ (Ex 3,14). I od Mojžíše je požadováno, aby stejně jako Abrahám důvěřoval Božímu plánu a postavil se do čela svého národa. Začaly tak dramatické události osvobození, které se v paměti Izraele staly základní zkušeností pro jejich víru. Během putování pouští se Sinaj stává svědkem uzavření smlouvy mezi Hospodinem a jeho lidem. Tato hora je tedy spjata s darem Desatera, deseti „slov“, která zavazovala Izrael k životu v plném přilnutí k Boží vůli. Tato „slova“ ve skutečnosti vyjadřovala hlavní obsah všeobecně platného morálního zákona, vepsaného do srdce každého člověka. Ale Izraeli byla předána v rámci oboustranné úmluvy věrnosti, při níž se lid zavazoval, že bude milovat Boha a připomínat si divy, které vykonal při exodu, a Bůh lidu navěky zajišťoval svou dobrou vůli: „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví“ (Ex 20,2). Hospodin a lid se sobě navzájem zavazovali. Jestliže se Choréb stal při zjevení hořícího keře místem Božího „jména“ a „plánu“, a byl tak především „horou víry“, nyní se stal pro lid putující po poušti místem setkání a uzavření vzájemné úmluvy, v určitém smyslu „horou lásky“. Kolikrát v průběhu staletí nazývají proroci nevěrnost lidu smlouvy jakousi „manželskou nevěrou“, opravdovou a skutečnou zradou, již se na Bohu, manželovi, dopustil lid, jeho manželka (srov. Jr 2,2; Ez 16,1–43).

V závěru exodu vystupuje do popředí další hora, Nebó, z níž mohl Mojžíš hledět na zaslíbenou zemi (srov. Dt 32,49), aniž mu byla dopřána radost dotknout se její půdy, měl však jistotu, že je na dosah. Mojžíšův pohled z Nebó je sám o sobě symbolem naděje. Z této hory mohl potvrdit, že Bůh své přísliby splnil. Ještě jednou se však musel s důvěrou odevzdat Boží všemohoucnosti, aby

přislíbený plán došel konečného naplnění.

Pravděpodobně nebudu moci na své pouti navštívit všechna ta místa. Ale dá-li Pán, chtěl bych se zastavit alespoň v Uru, místě, z něhož pochází Abrahám. Poté bych rád navštívil slavný klášter svaté Kateřiny na Sinaji, poblíž oné hory Smlouvy, která určitým způsobem ukrývá všechno tajemství exodu, jenž je věčným paradigmatem nového exodu docházejícího naplnění na Golgotě.

7. Jestliže tato a další místa Starého zákona pro nás mají takový význam, je logické, že jubilejní rok, který je slavnostní připomínkou vtělení Slova, nás vybízí především k návštěvě míst, na nichž se odehrával Ježíšův život.

Mým velký přáním je vydat se v první řadě do Nazareta, města spjatého přímo s okamžikem vtělení, které je zároveň místem, kde Ježíš „prospíval moudrostí, věkem a oblibou u Boha i u lidí“ (Lk 2,52). Zde anděl pozdravil Marii: „Buď zdráva, milostiplná! Pán s tebou!“ (Lk 1,28). Zde řekla své fiat jako odpověď na zvěstování, které ji povolávalo, aby se stala matkou Spasitele a aby, zastíněna Duchem svatým, přijala Božího Syna do svého lůna.

Jak bychom mohli vynechat Betlém, kde Kristus spatřil světlo světa a kde mu pastýři a králové vzdali úctu jménem všeho lidstva? V Betlémě také poprvé zaznělo přání pokoje, které tehdy zvěstovali andělé a které od té doby zaznívá všemi generacemi až do dnešního dne.

Neobyčejný význam bude mít návštěva Jeruzaléma, místa, kde Pán Ježíš zemřel na kříži a kde vstal z mrtvých.

Míst připomínajících pozemský život Spasitele je jistě mnohem více, a tolik by si jich zasloužovalo naši návštěvu! Jak bychom mohli zapomenout například na horu blahoslavenství, nebo proměnění, nebo

na Cesareu Filipovu, kde Ježíš svěřil Petrovi klíče od nebeského království a ustanovil jej základem své církve (srov. Mt 16,13–19)? Lze říci, že ve Svaté zemi vše, od severu na jih, připomíná Krista; budu se však muset spokojit s těmi nejvýznamnějšími místy a Jeruzalém je určitým způsobem všechny shrnuje. Dá-li Bůh, chci se právě zde ponořit do modlitby a nést ve svém srdci celou církev. Zde budu rozjímat o místech, kde Kristus dal svůj život a zase jej přijal ve vzkříšení, kde nám dal svého Ducha. Na tomto místě chci znovu dát zaznít velké a utěšující jistotě, že „tak Bůh miloval svět, že dal svého jednorozeného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný“ (Jan 3,16).

8. Z jeruzalémských míst, k nimž se nejsilněji váže Kristův pozemský život, nemohu opomenout večeřadlo, v němž Ježíš ustanovil Eucharistii, pramen a vrchol života církve. Zde se podle tradice shromáždili k modlitbě apoštolové spolu s Marií, když na ně byl v den letnic vylit Duch svatý. Tehdy začala poslední etapa cesty dějin spásy, čas církve, Kristova těla a nevěsty, lidu putujícího v čase, který je povolán, aby se stal znamením a nástrojem důvěrného spojení s Bohem a jednoty celého lidského rodu (srov. Lumen gentium, 1).

Návštěva večeřadla se tak má stát návratem k samotným pramenům církve.

Petrův nástupce, který žije v Římě na místě, kde kníže apoštolů podstoupil mučednickou smrt, nutně musí stále myslet na místo, z něhož Petr v den Letnic začal jasným hlasem a s opojnou mocí Ducha hlásat „radostnou zvěst“, že Ježíš Kristus je Pán (srov. Sk 2,36).

9. Návštěva posvátných míst spojených s pozemským životem Spasitele samozřejmě otevírá i přístup k místům, která mají souvislost s rodící se církví a která zažila mocné misionářské úsilí prvního křesťanského společenství. Procházíme-li Lukášovo vyprávění ve Skutcích apoštolů, nalezneme jich celou řadu. Velmi rád bych se však v rozjímání zastavil i ve dvou městech, která zvláštním způsobem souvisí se životem svatého Pavla, apoštola národů. Mám na mysli především Damašek, místo připomínající Pavlovo obrácení. Budoucí apoštol se totiž do tohoto města ubíral coby pronásledovatel, dokud mu znenadání nezkřížil cestu sám Kristus: „Šavle, Šavle, proč mě pronásleduješ?“ (Sk 9,4). Horlivost Pavla získaného Kristem se odtud nezadržitelně šířila do velké části tehdy známého světa. Kolik měst evangelizoval! Bylo by krásné navštívit zejména Atény, na jejichž Areopagu pronesl obdivuhodnou řeč (srov. Sk 17,22–31). Vezmeme-li v úvahu roli Řecka při formování antické kultury, je zřejmé, že tuto Pavlovu promluvu lze určitým způsobem považovat za symbol setkání evangelia s lidskou kulturou.

10. Vše ponechávám na Boží vůli, ale byl bych rád, kdybych mohl uskutečnit alespoň hlavní body tohoto plánu. Jde o pouť jen výlučně náboženskou, jak povahou, tak svými cíli, a zarmoutilo by mne, pokud by jí někdo přisuzoval jiné významy. Již nyní se totiž na ni vydávám duchovně, neboť i navštívit tato místa pouze v myšlenkách znamená určitým způsobem číst znovu evangelium, jít po cestách, po nichž se ubíralo Boží zjevení.

Duchovní putování po místech a městech, která nesou zvláštní stopy Božího působení, nám pomáhá nejen žít vlastní život jako pouť, ale poskytuje nám i plastický obraz Boha, který nás předešel, jde před námi, který se vydal po lidských cestách, Boha, který na nás nikdy nehledí svrchu, ale naopak se stal naším společníkem na cestě.

Putování po posvátných místech se tak stává neobyčejně významnou zkušeností, kterou určitým způsobem vyvolává každá další jubilejní pouť. Vždyť církev nemůže zapomenout na své kořeny; naopak se k nim musí neustále vracet, aby si uchovala naprostou věrnost Božímu plánu. Proto jsem v bule Incarnationis mysterium napsal, že Jubileum, slavené současně ve Svaté zemi, v Římě a v místních církvích po celém světě „bude mít tak říkajíc dvě střediska: na jedné straně město, kam Boží prozřetelnost umístila stolec Petrova nástupce a na druhé straně Svatou zemi, v níž se Boží Syn narodil jako člověk, tím že přijal tělo z Panny jménem Maria“ (č.2).

Tato pozornost věnovaná Svaté zemi nevyjadřuje jen to, co mají křesťané mít na paměti. Jejím cílem je uctít hluboký vztah křesťanů k židovskému národu, z

něhož Kristus tělesně pochází (srov. Řím 9,5). Za poslední desetiletí, zejména po II. vatikánském koncilu, jsme urazili velký kus cesty, směřující k plodnému dialogu s lidem, jehož si Bůh vyvolil jako prvního příjemce svých příslibů a smlouvy. Jubileum se má stát novou příležitostí k tomu, abychom lépe vnímali vzájemná pouta a abychom přispěli k úplnému ukončení nepochopení, která v průběhu staletí, jak s lítostí konstatujeme, tolikrát hořce poznamenala vztahy mezi křesťany a židy.

Nesmíme však zapomínat ani na to, že Svatá země je drahá i vyznavačům islámu, kteří k ní chovají mimořádnou úctu. Ze srdce doufám, že má návštěva posvátných míst může poskytnout také příležitost k setkání s nimi, aby při zachování jasnosti svědectví narůstaly důvody k vzájemnému poznávání a ke vzájemné úctě, ba i ke spolupráci, jejímž cílem je podávat svědectví o hodnotě náboženského úsilí a touhy

po společnosti shodnější s Božím plánem, která by respektovala každou lidskou bytost a vše stvořené.

11. Při putování na místa, která si Bůh vyvolil, aby zde postavil svůj „příbytek“ mezi námi, mám velkou touhu být přijímán jako poutník a bratr nejen katolickými společenstvími, s nimiž se setkám s nesmírnou radostí, ale také ostatními církvemi, které nepřetržitě žijí na posvátných místech a které o ně věrně a s láskou k Pánu pečují.

Pouť do Svaté země, kterou se u příležitosti Jubilea chystám vykonat, bude více než kterákoli jiná prodchnuta prosbou, s níž se Kristus obrátil k Otci, ať všichni jeho učedníci „jsou jedno“ (Jan 17,21), modlitbou, jež zaznívá o to naléhavěji ve výjimečné hodině zahajující nové tisíciletí. Proto si přeji, aby všichni bratři ve víře, vedeni Duchem Svatým, mohli v mém putování zemí, po níž kráčel Kristus, spatřovat chvalozpěv spásy, dané všem. Byl bych šťasten, kdybychom se mohli společně shromáždit na místech našeho společného původu, abychom podávali svědectví o Kristu, jenž nás spojuje (srov. Ut unum sint, 23), a potvrdili naše společné úsilí o znovuzrození plného společenství mezi námi.

12. Nezbyvá mi než vřele pozvat celé křesťanské společenství, aby se v myšlenkách vydalo na tuto jubilejní pouť. Lze ji slavit mnoha různými způsoby, které jsem uvedl ve vyhlášené bule. Ale zajisté nebude málo těch, kdo se skutečně vydají na cestu po místech majících mimořádný význam pro dějiny spásy. Avšak všichni vykonáme cestu vnitřní, jejímž cílem je odtrhnout nás od všeho, co se v nás a kolem nás protíví Božímu zákonu, abychom byli schopni se plně setkat s Kristem, vyznat svou víru v něj a přijmout hojnost jeho milosrdenství.

Ježíš, jak ho líčí evangelium, jako by byl neustále na cestách, jako by spěchal z jednoho místa na druhé, aby v něm hlásal blízkost Božího království. Zvěstuje a povolává. Jeho „následuj mne“ bylo apoštoly ihned přijato (srov. Mk 1,16–20). Nechť slyšíme všichni jeho hlas, jeho pozvání, jeho výzvu k novému životu.

Říkám to především mladým, před nimiž se život otevírá jako cesta plná překvapení a příslibů.

Říkám to všem: vydejme se po Kristových stopách!

Ať cesta, na niž se v jubilejním roce chystám, vyjadřuje cestu celé církve, která touží stále ochotněji naslouchat hlasu Ducha, aby vyšla rychle vstříc Kristu, svému Ženichovi: „Duch i nevěsta volají: Přijď!“ (Zj 22,17).

Ve Vatikánu 29. června, o slavnosti svatých apoštolů Petra a Pavla, roku 1999, v dvacátém prvním roce pontifikátu.